

Benspænd for fremmedsprog

Det danske uddannelsessystem befinder sig i en sand reformstorm. Den begyndte med folkeskolereformen og erhvervsuddannelsesreformen, den er på vej på de gymnasiale uddannelser og bliver velsagtens også fulgt op på de videregående uddannelser, hvoraf en del allerede er forandret, bl.a. læreruddannelsen. Uddannelse har med god ret politikernes bevågenhed, i en grad jeg ikke mindes at have set så udtalt og massiv før. Det er i sig selv positivt, omend den vinkel, det foregår under, er bekymrende, med mindre man mener, at uddannelsespolitik udelukkende bør være beskæftigelsespolitik. Skolen skal mere end at skubbe eleverne frem til job så hurtigt som muligt, og at betragte målet som fremskaffelse af gode skattebetalere er udtryk for en fattig tankegang. Skolen skal også udvikle eleverne som borgere i Danmark, i Europa og i verden. Og det sker bl.a. ved at give dem sproglige og internationale kompetencer og dermed indsigt i såvel deres egen som andres kultur. Derfor er det mit ærinde her at gøre opmærksom på nogle tendenser og faresignaler, jeg ser i forhold til fremmedsprogene.

Det tegnede ellers lovende. Vi fik ganske vist desværre ikke en national strategi for fremmedsprog, men folkeskolereformen lagde en solid bund, troede man, til forbedrede vilkår for sprogfagene, både for dansk og for fremmedsprog. Og banen var så åben for at fortsætte de gode takter med ungdomsuddannelserne, ligesom der var håb om, at interessen ville forplante sig til de videregående uddannelser.

Folkeskolen og læreruddannelsen

Berghóra Kristjánsdóttir beskrev i sin kronik i seneste nummer af Sprogforum, hvordan folkeskolereformen har medført forbedringer i alt fald på fremmedsprogsområdet. Først og fremmest har alle

BODIL DUE

Ledelsesrådgiver, Aarhus Universitet.

Formand for netværket Ja til sprog.

Formand for bestyrelsen, Risskov Gymnasium.

Dr.phil, cand.mag.

bdue@au.dk

elever nu engelsk fra 1. klasse, ja mange steder forbereder man faget allerede i børnehaveklassen. Desuden er 2. fremmedsprog nu obligatorisk, og det er flyttet til 5. klasse. Men hun gjorde samtidig opmærksom på uløste problemer med modersmålsundervisningen og med valgmulighederne for 3. fremmedsprog.

Jeg er enig i, at der for engelsk og 2. fremmedsprog er tale om en stor forbedring. Og glad for, at det blev realiseret, eftersom det var to af de vigtigste anbefalinger i en rapport, som en arbejdsgruppe, for hvilken jeg var formand, afleverede til ministrene for undervisning og uddannelse i 2011: *Sprog er nøglen til verden* (Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling & Arbejdsgruppen for Uddannelse i Fremmedsprog 2011). Samlet set er der ikke mange flere timer til sprogundervisning, men jeg er overbevist om, at begge tiltag vil få stor betydning. De fleste børn kender allerede inden 1. klasse mange engelske ord gennem fjernsyn, tablets, spil, film og musik og har en uspoleret og lystbetonet tilgang til det at kommunikere på andet end deres modersmål. Resultatet er et større ordforråd, bedre indsigt i kulturen i engelsksprogede lande og – ikke mindst i betragtning af det engelske sprogs rolle som lingua franca – forøget international viden. Når obligatorisk tysk eller fransk starter i 5. klasse, vil dette sikre lysten til at lære endnu et sprog i højere grad, end når fagene starter i 7. klasse, hvor eleverne er præget af begyndende pubertet, genertid og optagethed af mange andre ting end skoletimer. Også her vil den længere undervisningsperiode give mere viden og bedre færdigheder og kompetencer.

Samlet set vil det i løbet af nogle år betyde, at alle unge forlader folkeskolen med mindst to fremmedsprog, en del forhåbentlig med tre og dermed med en mere international horisont og forståelse af, at sprog er indgangen til andre kulturer, og at sproglige kompetencer derfor giver bedre muligheder for at klare sig i en global verden.

Der er allerede tegn på, at det virker. En af de helt store trusler, nemlig manglen på folkeskolelærere i tysk og især fransk, ser ud til at blive mindre. Den nye læreruddannelse har givet mere tyngde til sprogfagene, så der bliver bedre mulighed for faglig fordybelse, og dette har gjort interessen for at specialisere sig i tysk og fransk større. I mange år har det kun været Læreruddannelsen Zahle, der har kunnet oprette hold i fransk, og holdene har været ganske små. Men nu er der flere studerende på holdet, og andre professionshøjskoler prøver at oprette franskhold, i nogle tilfælde i samarbejde med et universitet.

For engelsk, tysk og fransk er der derfor grund til at være optimistisk, men tilbage står en diskussion af, om det er nok med to sprog for den enkelte elev? Hvad med mulighed for flere sprog, for en

mangfoldighed af sprog? Det er i alt fald på papiret muligt at tage et 3. fremmedsprog som valgfag. Men hvis det skal blive til virkelighed, må der konkrete initiativer til. Den store hurdle er her mangelen på uddannede lærere. Der er forsøgsordninger med fx kinesisk en del steder, og spansk kan være valgfag, men indtil videre rummer læreruddannelsen ikke mulighed for hverken kinesisk eller spansk. Det 3. fremmedsprog burde i høj grad også kunne benyttes til at drage nytte af de sproglige og kulturelle kompetencer, som tosprogede elever med fx arabisk eller tyrkisk har. Men hvem kan i givet fald undervise? Mange steder vil det være vanskeligt at samle tilstrækkeligt mange elever til, at det er økonomisk muligt for den enkelte skole at gennemføre undervisningen. Og samarbejde skoler imellem om undervisning er stadig ikke hverdag, heller ikke i de større byer, hvor det i princippet burde være overkommeligt at ordne.

Ungdomsuddannelserne

Denne diskussion bliver så meget vigtigere, fordi det kunne se ud til, at de gode takter ikke uden videre fortsætter i de næste led i uddannelseskæden, dvs. i ungdomsuddannelserne og i de videregående uddannelser. Faktisk er der grund til at frygte alvorlige benspænd for fremmedsprogene.

Overordnet er det uden tvivl intentionen at styrke fremmedsprogene og internationaliseringsdimensionen i alle ungdomsuddannelserne og sikre større faglighed. Hvorvidt det gennemføres i erhvervsuddannelserne, er det vel for tidligt at udtale sig om. Jeg håber, det vil ske, for alle unge vil få brug for sprog, når de skal skabe sig et liv og en karriere. Der var tidligere en tendens til at mene, at sprog ikke var nødvendigt for fx en frisør, en mekaniker eller en tømrer, men i dag skal alle kunne engelsk og i visse fag også gerne andre sprog af hensyn til at kunne benytte manualer, til videreuddannelse og til kommunikation med kolleger, klienter og kunder. Så jeg håber, reformens intention om engelsk og 2. fremmedsprog følges op i praksis i de faglige udvalg nu, hvor der er mere at bygge på.

Der var formentlig også de bedste intentioner med det forslag til gymnasiereform, der har været diskuteret siden december 2014. Men der er grund til at pege på de risici, mange sprogfolk så i forslagets bestemmelser om fremmedsprog, specielt i Det Almene Gymnasium (Stx). Som forslaget blev fremlagt, ville muligheden for et begyndersprog som studieretningsfag blive stærkt reduceret. I en samfundsvidenskabelig studieretning ville en i øjeblikket

meget populær studieretning med Psykologi A og begynderespansk A fx ikke længere være mulig, idet der her insisteredes på fortsætter-sprog, hvilket altså indtil videre kun er tysk og fransk. Det samme ville være tilfældet i en kunstnerisk studieretning. Tendensen ville således fortsætte den indskrænkning af sprogvalget, som vi allerede ser i grundskolen og i læreruddannelsen.

På baggrund af hidtidige erfaringer er der da også grund til bekymring på den sproglige studieretning, som den var foreslået. Her har der siden indførelsen af studieretningsgymnasiet været vigende interesse for fremmedsprog, specielt er andelen af elever med tre eller flere fremmedsprog faldet drastisk både på stx og på hhx og var i 2009 helt nede på 3 %. I reformforslaget anføres nu for stx tre varianter, en med mindst tre fremmedsprog, heraf mindst to på A-niveau, som man ud fra det hidtidige forløb kan frygte bliver valgt af nogle få elever, en med græsk og latin plus engelsk A og 2. fremmedsprog A/B, som næppe heller bliver en bestseller, en med engelsk A plus fortsættersprog A, hvilket altså også så godt som altid vil være tysk eller fransk.

Generelt vil det økonomiske grundlag, som i folkeskolen, også her blive en trussel, medmindre gymnasierne bliver bedre til at samarbejde ved at samle for små hold digitalt eller fysisk. Alternativt må der gives kompensation, så der kan oprettes hold fx med syv elever.

Universiteterne

Hvis sprogfagene svækkes endnu mere, end den tidligere reform allerede har gjort, vil det uden tvivl forplante sig til universiteterne, hvor fremmedsprogene længe har været trængt, og hvor et nyt og på sigt lige så alvorligt benspænd er dimensioneringen. Selv i den noget forbedrede anden udgave er dimensioneringen en alvorlig trussel, og igen er det økonomien, der er barrieren. Små hold er ikke rentable, og på visse universiteter har man derfor allerede meldt ud, at man lukker sprog, også sprog, som ingen er i tvivl om er vigtige for Danmarks fortsatte evne til at gøre sig gældende i verden, som arabisk, spansk og kinesisk. Andre steder er der allerede sket nedlukninger, og uddannelse til translatør og tolk hænger i en meget tynd tråd. Også her kunne det være et fromt håb, at universiteterne kunne samarbejde og fremlægge en fælles plan, der sikrede, at der fortsat var et bredt og mangfoldigt udbud af sprog. Men tendensen er tilsyneladende, at enhver kæmper for sig selv.

En helhedsorienteret plan er tiltrængt

I den bedste af alle verdener ville man sætte sig sammen og udvikle en fælles, helhedsorienteret plan for det danske uddannelsessystem med opmærksomhed på overgangene. Det har man ikke gjort, men er gået i gang led for led med den risiko for brud på kæden, der så opstår. Med den timeout, der nu er opstået med sammenbruddet på gymnasieområdet, vil jeg opfordre til, at man, inden dimensioneringen lukker flere sprog, sætter sig sammen på tværs af ministerier og institutioner og fastlægger en langsigtet strategi. Vil man mangfoldigheden, er der stærkt brug for samarbejde mellem professionshøjskolerne og universiteterne om uddannelse af undervisere og om udvikling af sprogpædagogikken. Der er brug for gennemtænkning af de måder, der undervises i sprog på de forskellige niveauer, og der er brug for en diskussion af basale spørgsmål som, hvad et sprogfag er, eller rettere hvad det bør indeholde.

Hvis alle aktører kun tænker kortsigtet på deres egen økonomi, bliver vi alle tabere på langt sigt, ikke mindst de elever og unge, hvis muligheder begrænses.

Litteratur

Regeringen. (2014). *Gymnasier til Fremtiden*. http://www.uvm.dk/~media/UVM/Filer/Udd/Gym/GYMudspil/141201_Gymnasier_til_fremtiden.pdf (2015-09-03)

Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling & Arbejdsgruppen for Uddannelse i Fremmedsprog. (2011). *Sprog er nøglen til verden: Anbefalinger fra arbejdsgruppen for uddannelse i fremmedsprog*. http://ufm.dk/publikationer/2011/filer-2011/sprog_er_noeglen_til_verden.pdf (2015-09-03)